

BE
FK

**MET CHRIS DE STOOP
IN HET SPOOR
VAN OOM DANIEL EN
ZIJN MOORDENAARS**

Saint-Léger

Terug naar Saint-Léger

Hij had geen ander verlangen dan een sober, teruggetrokken leven te leiden. Tot hij gruwelijk vermoord werd door een jeugdbende. Met *Het boek Daniel* schreef Chris De Stoop een machtig, aangrijpend requiem voor zijn oom in Saint-Léger, een dorp geklemd tussen de Vlaams-Waalse taalgrens en de banlieues van Roubaix-Tourcoing. *Wilfried* trok met de schrijver op expeditie naar Noord-Henegouwen, waar het graf van Daniel bedolven ligt onder bloemen van lezers.

TEKST
**PASCAL
 VERBEKEN**
 FOTO'S
**JELLE
 VERMEERSCH**

OP de A17 gaan onze gedachten naar *Het lelijkste land ter wereld*, het pamflet dat de modernistische

architect Renaat Braem publiceerde in 1968. Op weinig plekken is het Belgische landschap meer verminkt dan in de taalgrensstreek rond Kortrijk en Moeskroen. Aan de snelweg ligt een indrukwekkend ruimtelijk rampgebied van verkeerswisselaars, industriezones, windmolenparken en hoogspanningslijnen. Met daartussenin enkele oude, ontvolkende boerendorpen.

De gps leidt naar de Rue du Chien in Saint-Léger, een nauwe, slingerende weg door akkers en velden. Dit is het decor van het drama in *Het boek Daniel*. Bij de driesprong Evernijs-Dottenijs-Saint-Léger stond de vierkantshoeve van Daniel Maroy. De eenzellige vierentachtigjarige boer die Chris De Stoop bekend was als zijn verre, warmhartige suikeroom van wie zijn familie ooit de hoeve zou erven.

Chris herinnert zich oom Daniel vooral van begrafenissen in zijn uitgebreide boerenfamilie.

‘Mijn moeder was onder de indruk van zijn hoeve. Ze vond hem een goede man. Slordig misschien, maar met een goede inborst. Hij deed alles voor zijn familie en zijn

boerderij. Dan sta je hoog aangeschreven in de boerencultuur. Hij verliet zijn *hof* alleen voor de wekelijkse inkopen in de Colruyt en begrafenissen van familieleden. Daar reed hij met zijn tractor heen, ook al was het vier dorpen verder. De graven van zijn familieleden verzorgde hij minutieus. Daniel zorgde tot diens dood voor zijn broer Michel, die leed aan psychische problemen en epilepsie. Als het leven een beetje anders gelopen was zou hij een succesvolle boer met een vrouw en kinderen geweest zijn.’

In het vroege voorjaar van 2014 werd Daniel in zijn hoeve door een jeugdbende overvallen, gruwelijk toegetakeld en vermoord, waarna de hoeve in brand werd gestoken. Het geweld duurde een week. Op een zaterdagavond, na een bezoek aan de Colruyt, kreeg hij bezoek van twee bendeleden, die hem bewusteloos sloegen en beroofden van 13.000 euro. Dezelfde avond kwamen twee andere bendeleden, die vermoedden dat er nog meer geld aanwezig was. Ze brachten Daniel nieuwe verwondingen toe met een hooivork en filmden het geweld met hun gsm. Voor ze aan de haal gingen met nog eens 6000 euro gooiden ze een loodzware kachel op Daniels lichaam om te beletten dat hij de politie snel zou verwittigen. Een week later kwam de bende terug om de hoeve plat te branden. Daniel bleef achter in de vuurzee. Al die lange dagen had niemand hem gemist in het dorp.

▼
 Anderhalf jaar geleden werden de zwartgeblakerde ruïnes opgeruimd. Op het perceel is nu een manege in opbouw.

Daniel was een eenling. Hij ging nooit op café. Zijn grootste genot was een gebakken biefstuk en een dagelijks flesje Rodenbach. In stilte verbeet hij de pijn omdat hij bijna al zijn land had moeten verkopen om schulden af te lossen. In het boerenmilieu wordt dat als een schande gezien.

‘Daniel leefde een minimalistisch, sober leven waarin hij gelukkig was’, zegt Chris. ‘Hij wilde geen tv, auto, bankkaart of gsm. In het dorp werd hij gezien als een excentriekeling, een oude die nog in een vorige eeuw leefde, met een onverzorgde baard en kleren die tot op de draad versleten waren. “De oude viezerik” noemden de jongeren hem.’

‘Daniel had er zélf voor gekozen om zich terug te trekken. Hij wilde geen hulp, luidt het verwijt van veel dorpelingen, onder anderen de burgemeester. Dat schokte mij. Enkele maanden voor de moord had hij al een eerste overval meegemaakt. Na thuiskomst van de Colruyt zag hij dat zijn boerderij doorzocht was. Hij was zeker dat zijn doen en laten werd gevolgd. Toen hij de politie daarover inlichtte, kwam er niemand langs om vaststellingen te doen. Maar wil niet iedereen dat er iemand op hem past? De dreiging van onheil was toen tastbaar. Als Daniel met de kruiwagen naar zijn maïsakkertje liep, had hij een ijzeren staaf bij uit angst om overvallen te worden.’

De parabel van Daniel toont ook iets over deze tijd, betoogt Chris, een les die ook al in zijn vorig boek *Dit is mijn hof* zat: we zijn vervreemd geraakt van de aloude boerenstiel en dat gaat gepaard met een groot cultuurverlies.

‘In België zijn we hoogstens twee, drie generaties van de boerenstand verwijderd. Een levenswijze die we duizenden jaren meedroegen in onze genen zijn we kwijt. We verloren de band met onze grond, met ons voedsel, met ons verleden. Daniel had een intense band met zijn akker, zijn koeien, zijn boerderij. Je ziet die mentaliteit bij de ouders: ze hadden geen greintje empathie voor die oude verwaarloosde boer.’

Het boek Daniel heeft alle ingrediënten voor een verfilming. En die komt er ook met de tv-reeks in een regie van Jan Verheyen. Opnames in 2022. De scriptschrijver kan zelfs aan de slag met een tragisch liefdesmotief. Daniel was verliefd op Yvette, een vrouw uit het dorp. Na elk bezoek aan de Colruyt stopte hij met zijn tractor voor haar huis en bleef even staan in de hoop dat ze hem zou aanspreken. Telkens reed hij alleen verder naar huis met het vaste voornemen om de volgende keer weer te stoppen. Dat gebeurde een laatste keer voor zijn dood.

‘Op een typische boerenmanier dacht Daniel: we zijn allebei vrijgezel, dus moeten we trouwen, al is het een verstandshuwelijk. Na de dood van zijn broer, hij was toen tweeënzestig, liet Daniel er geen gras over groeien en deed hij Yvette vergeefs een huwelijksaanzoek. Tragisch detail: toen men hem vroeg waarom hij geen dubbel graf had laten maken om te delen met zijn broer, verwees hij naar zijn toekomstige vrouw. Hij bleef hopen.’

De vierkantshoeve van Daniel dateerde uit de achttiende eeuw. Bijna tweehonderdvijftig jaar lang had ze weerstaan aan storm en oorlog. De laatste twintig jaar was het verval begonnen. Eén schuur was ingestort, onkruid woekerde. Daniel had er vrede mee. Het was zijn koninkrijk. Tot de brand.

Anderhalf jaar geleden werden de zwartgeblakerde ruïnes opgeruimd. Op het perceel is nu een manege in opbouw. De paardenstallen opgetrokken uit snelbouwsteen ruiken nog naar verse mortel.

Wanneer Geneviève, de nieuwe eigenares, ons opmerkt bij de haag, nodigt ze ons uit voor een babbel, buiten bij de boxen. Ze is benieuwd wanneer de Franse vertaling *Le livre de Daniel* (die eind dit jaar wordt uitgegeven door Éditions Bourgois in Parijs) er komt. Ze wil eindelijk eens het hele verhaal van de tragedie lezen. Zeven jaar na de feiten hangt er in het dorp nog altijd een onbehaaglijke mist over de zaak.

Bij nader inzien blijken er dan toch nog enkele restanten van de hoeve bewaard: een stapel rustieke bakstenen die gerecupereerd werden uit de gesloopte stallen en verroeste landbouwmachines die naast elkaar opgesteld staan, als in een themapark gewijd aan oude boerenambachten. Geneviève heeft ze versierd met bakken geraniums.

Chris herkent als boerenzoon een aardappelpootmachine die nog getrokken moest worden door paarden. Daniel was traag met de vernieuwing van zijn werktuigen. Pas in de jaren zeventig kocht hij zich een tractor. In zijn wereld was duurzaamheid geen modewoord, maar een levenshouding. Kleren, gereedschap, huisgeroi: alles werd eindeloos hersteld voor het vervangen werd.

‘Hij had de typische behoudsgezindheid van kleine boeren. Wat telde, was wat hij kende van zijn ouders. Hij had weinig sociale contacten in de buurt, maar een grote verticale verbondenheid: een sterke band met zijn familiebedrijf, zijn ouders, zijn dode

‘We zullen niet voor het landschap strijden omdat het een consumptie-product zoals vele andere geworden is: vandaag de Polder, morgen de Efteling, overmorgen Walibi. Boeren zullen wél strijd leveren.’

▼
Daniel was traag met de vernieuwing van zijn werktuigen. In zijn wereld was duurzaamheid geen modewoord, maar een levenshouding.

‘In de wereld van Daniel waren traditie en continuïteit de belangrijkste waarden, voor de jongeren bestaat alleen het hier en nu van kicks. Onder het yolo-motto: *you only live once.*’

▼ Het Spierekanaal, de verbinding tussen de Schelde en het Canal de Roubaix.

► *Les chaînes*, Evernijs.

voorouders. Zijn boerderij dateerde van 1760. Je kan veel slechts over moderne evoluties in de landbouw zeggen, maar boeren bewaren wel degelijk nog enkele “oerwaarden”: alles voor de familie, baas op eigen erf, één met de grond. Wij kijken naar het landschap als een passant, door een toeristenbril. We vinden het “mooi”, maar een dag later vinden we iets anders mooi. We zullen niet voor het landschap strijden omdat het een consumptieproduct zoals vele andere geworden is: vandaag de Polder, morgen de Efteling, overmorgen Walibi. Boeren zullen wél strijd leveren.’

Even voorbij de driesprong ligt het Spierekanaal, de verbinding tussen de Schelde en het Canal de Roubaix. Het is een paradijsje voor watervogels; handelsvaart van enige betekenis is er al lang niet meer. De karakteristieke gietijzeren ophaalbruggen, die

als meccano’s wijdbeens over het water staan, herinneren nog aan de tijd dat het kanaal de levensader van de streek was.

Het Spierekanaal is aangelegd in de jaren veertig van de negentiende eeuw, toen de industrie van Henegouwen en Noord-Frankrijk bloeide en Vlamingen er massaal gingen werken. Ook de landbouwvelden werden overspoeld met Vlamingen uit kroostrijke boerengezinnen die in eigen streek geen toekomst hadden. Die exodus bleef nog lang duren. De Maroys maakten er deel van uit.

Daniels grootvader, de pionier uit het West-Vlaamse Avelgem, kwam eind negentiende eeuw naar Saint-Léger. Toen waren er nog tweehonderd boeren in het dorp. Chris kent de vervolgcijfers uit het hoofd. Rond 1970, toen Daniel begon, bleven er nog twintig over en vandaag nog vijf. Niet één heeft een

opvolger. De evolutie vindt plaats in heel België. In Wallonië zijn er nog 12.000 boeren, in Vlaanderen 23.000.

‘Ook mijn ouders hebben overwogen om naar Wallonië te verhuizen. Mijn moeder was gek op de streek en de vierkantshoeven, maar mijn vader wilde niet omdat hij geen Frans kon.’

Evernijs

Tweehonderd meter voorbij de boerderij verrijst de brug over de A17-snelweg Brugge-Kortrijk-Doornik. Aan de overkant ligt Evernijs/Evregnies, het dorp van de bende. De daders gebruikten het viaduct als uitkijkpost tijdens de brand. Het was een uitzonderlijk grote vuurzee, verklaarden brandweerlui in de lokale pers. Zo uitzonderlijk dat in het eerste artikel nog niet gerept werd over de verkoolden resten van Daniel die gevonden werden.

Evernijs is een dorp zoals zovele in de streek. Enkele huizen rond de kerk, oude arbeidershuisjes, enkele boerderijen, en een paar nieuwere straten waar de *fermette flamande* en de pastoriewoning oprukken. Aan de rand ligt de cité, een sociale woonwijk uit de jaren zestig met een zeventigtal gelijkende woningen en appartementen. Dit was de uitvalsbasis van de Belgische tak van de bende.

Terwijl we traag door de straten rijden valt de genoeglijke rust op. Dit is geen verloederd getto zoals je ze nog makkelijk vindt in industrieel Henegouwen, de agglomeraties van Charleroi, La Louvière en de Borinage. Hier zijn de huizen behoorlijk onderhouden, de hagen geschoren. Middenklassewagens blinken op de opritten.

Van de Rue des Peupliers leidt een pad dat afgezet is met paaltjes en kettingen naar de bushalte. *Les chaînes* wordt de plek in de buurt

genoemd. Het was de vaste hangplek van de jeugdbende, waar ze cannabis rookten, alcohol dronken en luide beats uit de openstaande auto's lieten knallen. De vrienden uit Roubaix, Ahmed en Rachid, waren dikwijls van de partij – ze kwamen uit Le Pile, dat toen in een krant de armste wijk van de armste stad van Frankrijk genoemd werd. Maar ook *les chaînes* ademt vandaag veeleer verveling dan gevaar, zoals de hele cité.

‘De wijk wordt beheerd door een goede woningmaatschappij’, vermoedt Chris. ‘Maar veel bewoners hebben wel degelijk een laag inkomen en er zijn problemen van sociale aard. Het profiel van de ouders zegt genoeg. Arno zei dat hij een nul op school was, een nul in het leven; hij had geen perspectief op familiaal en maatschappelijk vlak.’

De ouders waren drop-outs van de school.

Ze spijbelden en brachten hun dagen door met games en Facebook. ‘s Avonds gingen ze drugs dealen of kleine diefstallen en vernielingen plegen. Klagende buurtbewoners werden geïntimideerd. Jarenlang kon de bende haar gang gaan zonder veel tegenwerking van de gemeentelijke autoriteiten en de politie. Petities van verontruste bewoners werden hooghartig genegeerd. Volgens de excentrieke burgemeester Senesael (PS) zouden de jongeren snel de jaren van verstand bereiken. Ze waren immers zéér jong: vier jongens waren pas achttien, alleen Rachid was eenentwintig.

‘De bendeleden hebben met Daniel gemeend dat ze geïsoleerd en gemarginaliseerd waren. De bende was alles in hun leven, hun familie. Kansarmoede is geen excuus voor hun ontsporing, wel een voedingsbodem. Er zijn ook jongeren in de cité die nooit

‘Daniel was voor de benedeleden een *sous-homme*, een *Untermensch*. En dat was hij ook voor een ruim deel van de dorpsgemeenschap. Na zijn dood kwam er niemand bloemen leggen aan de boerderij.’

problemen veroorzaakten. Dat is hun eigen verdienste. Anderen spijbelen, verlaten vroeg de school, hangen hier rond en belanden in de criminaliteit.’

Evernijs en Saint-Léger maken deel uit van Estaimpuis-Steenput, dat in Wallonië bekend is om de twee botsende werelden binnen de gemeentegrenzen: naast de vele armen en werklozen zijn er ook de steenrijke Franse belastingvluchtelingen op de zogenaamde Avenue des Millionnaires. De bekendste is acteur Gérard Depardieu, die in 2012 werd verwelkomd met de dorpsfanfare. De flamboyante burgemeester Senesaël (PS) voerde toen een show op, gekleed in een wit glitterkostuum.

‘Ik vroeg aan de benedeleden waarom ze nooit hadden toegeslagen bij de miljonairs, waar de kans op een buit veel groter was. Ze vertelden dat het te moeilijk was met de overal aanwezige bewakingscamera’s en grote poorten. Daniel was een makkelijke prooi.’

Chris houdt halt bij een rij autogarages met metalen kantelpoorten aan de rand van de cité. Tijdens de gure wintermaanden verkoos de bende deze hangplek omdat de geopende garages beschutting boden. Hier verzamelden ze voor de tweede raid op de boerderij, hier verbonden ze hun iPhone met de luidsprekers van de auto zodat de opname van de doffe klappen waarmee Daniel de schedel werd ingeslagen beter hoorbaar zou zijn – ‘alsof er een weidemaal in de grond werd gehamerd’.

‘Het is een van de vreselijkste “details” in het dossier. Toen ik het las op de griffie in Bergen was ik verbijsterd. Het was zinloos geweld. Daniel lag na de eerste overval weerloos op de grond. Bij de tweede overval is hij vermoord óm er een filmpje van te maken waarmee de daders later zouden kunnen uitpakken. In hun hoofden was het vastleggen van de moord iets wat hun status kon verhogen. Het moest op beeld staan.’

‘Véél draaide om aanzien bij de bende. Ze waren ook dol op dure merkkleding. In de wereld van Daniel waren traditie en continuïteit de belangrijkste waarden, voor deze jongeren bestond vooral het hier en nu van kicks en onmiddellijke bevrediging. Onder het yolo-motto: *you only live once*. Daniel zagen ze als een levende geldautomaat. De boerderij is op zondagochtend platgebrand, op zondagmiddag gingen ze al brommers kopen met zijn spaargeld. Nog een dag later schaften ze zich in een shoppingcenter het nieuwste type iPhone aan.’

Het boek laat nog een andere, ongemakkelijke werkelijkheid zien: het zwijgen van het dorp over de overval. Na de eerste raid waren heel wat dorpingen op de hoogte, maar niemand verwittigde de politie, zelfs niet nadat de daders aan de toeg van het dorpscafé gingen opscheppen over hun misdrijf. Rafael, die Daniel verklikte aan de daders, bazuinde het verhaal van de moord zelfs rond in het dorp. Uit jaloezie omdat hij zelf niet bij de overval aanwezig was. In al die dagen voor de brand vroeg niemand zich af: ligt Daniel daar nog altijd? Chris denkt wel dat

er in die tijdspanne nog meer bezoeken aan de boerderij geweest zijn.

‘Een dorp kan iets geborgens, maar ook iets schuldigs hebben: het loeren naar mekaar achter gordijnen, burenvetes die blijven etteren wanneer iedereen de aanleiding al lang vergeten is, roddel en achterklap. De daders voelden zich bijna gelegitimeerd door het dorp, dat Daniel niet als een volwaardige medemens zag, maar als een gemarginaliseerd figuur, een wereldvreemde kluisenaar. In de Colruyt en de bank werd hem expliciet gevraagd om pas tegen sluitingstijd te komen om andere klanten niet te “storen”. Er was geen greintje empathie. Ontmenselijking begint met onverschilligheid.’

‘In die context zijn de daders makkelijker kunnen overgaan tot een roofoverval. In het arrest staat letterlijk dat Daniel voor de benedeleden een *sous-homme* was, een *Untermensch*. En dat was hij ook voor een ruim deel van de dorpsgemeenschap. Opvallend: na zijn dood kwam er niemand bloemen leggen aan de boerderij.’

Op het proces kwam een van de meest beklievende analyses van Gilles Dupuis, kind van de streek, substituut van het Openbaar Ministerie in Mons. Als parketmagistraat in Doornik was hij vanaf de eerste nacht aanwezig op de boerderij. Niet alleen Daniel, maar ook zijn nagedachtenis moest met de grootste grondigheid verdwijnen, merkte hij op.

‘De vijf liter benzine die de daders hadden meegebracht, goten ze volledig uit over Daniel. Daardoor was er geen lichaam om rond te rouwen, geen hoeve om te herdenken. Er bleef niets over. Gilles Dupuis omschreef Daniel ook als een man van de aarde, iemand die nog “geaard” was, iemand met wortels. Dat vond ik mooi. Hij was de enige op het proces die Daniel beschreef in zijn wezenskenmerken.’

Chris voerde als enige burgerlijke partij het woord op het proces in Bergen, in juni 2019, zonder advocaat. Geen gruwelijk detail bleef onbelicht. De schedel van Daniel was in de brand opengebarsten, zijn gezicht verkoold. Voorts verzamelde het Disaster Victim Identification Team van de federale politie nog twee voeten, een arm en wat botten.

‘Dat maakte het allemaal heel intens. Ik zat twee weken op hotel in Bergen. Letterlijk dag en nacht was ik met het proces bezig. Het maakte me enorm gespannen.’

‘In mijn pleidooi heb ik gepleit voor een strenge bestraffing omdat je anders de moord niet serieus neemt. Maar in mijn laatste repliek op de advocaten heb ik wél gevraagd de benedeleden nog een kans te geven iets goeds van hun leven te maken. Het proces was enorm geladen. Ik voelde me in de eerste plaats verantwoordelijk voor de nagedachtenis van Daniel, maar na enkele dagen ga je ook denken aan de toekomst van de daders.’

‘Het arrest was streng, maar uiteindelijk kregen ze maar de helft van de gevraagde straf. In de komende jaren komen ze wellicht al vrij. Er spelen verzachtende omstandigheden. Twee daders werden vader sinds de moord, ze pleegden geen strafbare feiten meer en willen een leven opbouwen.’

‘De volgende jaren zal ik nog vaak met de zaak geconfronteerd worden, telkens wanneer ze een vervroegde vrijlating aanvragen. Dat is een grote verantwoordelijkheid, én een dilemma.’

‘Ik heb in mijn carrière als reporter maar één proces gevolgd, dat van Hans Van Themsche, die veroordeeld werd voor moord met racistische motieven. Voor de zomer was er een zitting over een vervroegde vrijlating met enkelband. Ter herinnering: Van Themsche vermoordde de tweejarige Luna en haar Senegalese oppas. De moeder vond dat Van Themsche terug in de maatschappij kon komen, de vader wilde dat hij zijn straf helemaal zou uitzitten. Beide houdingen zijn legitiem.’

‘Het assisenproces heeft mijn geloof in de rechtsstaat toch veeleer gesterkt. Er werd veel tijd en geld vrijgemaakt om de waarheid van de moord op een oude, verwaarloosde boer te achterhalen. Je wordt gehoord en met de daders geconfronteerd. Dat heeft een heilzaam effect. Ik zie ook wel dat een assisenproces – rationeel bekeken – een enorme verspilling van tijd en geld is. Maar het brengt ook justitie dicht bij de burger. Voor terrorismeprocessen of euthanasiekwesties is het ongeschikt.’

Toch is de bladzijde nog niet volledig omgeslagen. Gelouterd kan je de daders niet noemen.

‘Je begint het proces met een enorme kwaadheid, maar gaandeweg hoop je toch iets te kunnen begrijpen. Ik had graag gezien dat

de daders hadden getuigd van schuldinzicht. Maar ook tijdens mijn laatste bezoek aan de gevangenis bleven ze volhouden dat ze niemand hadden vermoord. Ze beweerden dat ze oom Daniel bij de kachel levend hadden achtergelaten en dat hij later die week gestorven is. Ze willen niet inzien dat ze iemand in koelen bloede hebben afgemaakt. Het betrof zogenaamd een gewone overval zoals er duizenden gebeuren. Ze zijn nochtans veroordeeld voor doodslag met opzettelijke intentie om te doden. Iedereen die de feiten kent, zal dat ook onderschrijven. Maar zij onderkennen het níét. Dat blijft wrang.’

‘Aan de andere kant luchtte het me op om met enkele daders urenlang een open gesprek te kunnen voeren, onder meer in de gevangenis van Leuze. Die confrontatie was ontzettend intens. Toen ik de gevangenis uit liep, daverde ik op mijn benen. Dat had ik voordien alleen meegemaakt toen ik in levensgevaar was tijdens de genocide in Rwanda.’

Adieu aan Daniel

We rijden terug langs het viaduct, langs de velden van Le Chien naar het centrum van Saint-Léger om Daniel te groeten op het kerkhof. Langs het autoraam schuiven de velden voorbij. We zien nauwelijks een levende ziel. De streek bloedt leeg. Saint-Léger had ooit dertienhonderd inwoners, nu nog zevenhonderd. Jongeren die gaan studeren in Bergen, Louvain-la-Neuve of Brussel keren niet

▼
Hier verzamelden de daders voor de tweede raid op de boerderij.

De streek bloedt leeg. Saint-Léger had ooit dertienhonderd inwoners, nu nog zevenhonderd. Jongeren die gaan studeren in Bergen, Louvain-la-Neuve of Brussel keren niet meer terug. De verlatenheid van Daniel zit ook in het dorp dat hem afwees.

meer terug. De verlatenheid van Daniel zit ook in het dorp dat hem afwees.

Het centrum rond de Sint-Legerskerk baadt in de zachte winterzon. De huisjes in robuuste Doornikse hardsteen zijn berekend op de eeuwen, maar vele staan leeg. Winkels zijn verdwenen. In de twee overblijvende cafés zijn de gordijnen dichtgeschoven, ook in Le Communal, het voormalige gemeentehuis, waar de koffietafel voor overledenen in Daniels familie altijd plaatsvond. Bij de kleine parking hangt een A4'tje van de politie met een waarschuwing om geen spullen onbeheerd in de auto achter te laten. Naar verluidt zijn er nog steeds bendes actief in de streek. Ze komen niet meer uit Evernijs, maar uit Dottenijs en de banlieues van Tourcoing, en Roubaix.

Het kerkhofje wordt gedomineerd door een monument voor de oorlogsslachtoffers. *'Saint-Léger à ses héros et martyrs'* prijkt op de zuil. *'Passant, souviens-toi.'* De tricolore linten van 11 november hangen nog vast aan de bloemen. Verderop een perk met keurig in het gelid liggende witte graven van gesneuvelde Britse soldaten. Zowel in de Eerste als in de Tweede Wereldoorlog werd hevig gevochten in de regio.

Op deze plek zie je pas hoeveel families in Saint-Léger van Vlaamse afkomst zijn. Vanderhaeghen, Vermout, Seynhaeve, Vandoorne, Vandemeulebroucke. Sommigen hebben een afbeelding van een tractor op hun steen.

Daniel, de laatste der Maroys, ligt even verderop tegen de achthonderd jaar oude muur van de tempelierscommanderij die aan het kerkhof grenst. Het perceel is voorbehouden voor armengraven, grond waarvoor geen concessie betaald hoeft te worden.

Naast enkele simpele houten kruisjes ligt hij als enige onder een steen. *'Une vie rustique, une mort tragique'* liet Chris in het zwarte marmer graveren.

'Het is een zin als een blijvend litteken. In dit dorp dat toch een serieuze collectieve verantwoordelijkheid draagt. Ik wil dat men even stilstaat bij het graf en gedenkt dat Daniel niet op een normale manier gestorven is. Weet je, het boek, het proces en dit graf geven me het

gevoel dat zijn dood iets minder zinloos is, dat hij niet voor niets gestorven is.'

Ik moet denken aan de machtige finale van *Dit is mijn hof*, dat in 2019 de Prix du Livre du Réel won in Parijs. De laatste regels luiden:

Dat het geschreven staat, dat is wat telt.

Dat is alles.

'Dit is mijn hof' gaat over de zelfmoord van mijn broer, ook al wordt er nergens in het boek expliciet naar zijn dood verwezen. Zijn geschiedenis spiegelt de ondergang van het polderland. En Daniel leefde als kluzenaar in de vierkantshoeve die samen met hem teloorving. Beide verhalen zijn symbolisch voor het kapotgaan van het platteland. Het gebeurt onder onze ogen en het kan niemand veel schelen.'

Nooit stond Daniel zozeer in de belangstelling als na zijn dood, hij, de man die het liefst onzichtbaar wilde zijn. Altijd staan er verse chrysanten op het graf, neergezet door lezers. Vandaag ligt er ook een briefje van een dierenarts uit Vlaanderen. 'Voor u, mijnheer Maroy. Ik zet er een flesje Rodenbach bij. Dat zou u zeker plezier hebben gedaan. Marielle.'

Het graf is een pelgrimsoord geworden.

'Tientallen lezers zijn hier al geweest', zegt Chris. 'Ze sturen me vaak een foto van hun bezoek.'

Hoewel bedoeld voor Daniel zijn de brieven ook wondermooie recensies van het boek, een hommage aan wat het woord vermag. Op een leeftijd waarop veel schrijvers zichzelf herhalen of de rol lossen, beleeft Chris zijn grootste bloei. En net nu bekend hij in *Het boek Daniel* dat vanuit zijn schrijfkamer naar de vogels kijken geen slecht toekomstplan is. Is de stille, teruggetrokken levenshouding van Daniel een voorbeeld geworden?

'Het kluzenaarschap heeft altijd in mij gezeten. In dertig jaar *Knack* heb ik zelden of nooit een reportage met een collega gemaakt, ook niet toen teamwerk in de mode kwam. Eigenlijk functioneerde ik slecht op een redactie, ook al deed ik er niemand kwaad. Ik was de eenzame wolf die in zijn eentje naar een oorlog ging. Ik kan heel goed alleen zijn. En met de jaren groeit dat verlangen nog.' 🐾